

# V korak z demografskimi spremembi:

*Smernice glede staranja pri oblikovanju razvojne politike EU*



## Vsebina

- 1 Uvod
- 2 Izzivi, s katerimi se soočajo starejši ljudje
- 3 Kako se vidik staranja odraža v razvojni politiki EU?
- 4 Kakšne priložnosti so na voljo sedaj?
- 4 Zaključki in priporočila

## Ključna sporočila

- Svet se sooča z dramatičnimi demografskimi spremembami, vključno z rastjo števila prebivalcev in hitrim staranjem prebivalstva.
- Razvojna politika Evropske unije (EU) ne ponuja učinkovitih odgovorov na vprašanje globalnega staranja prebivalstva.
- Države članice EU imajo neposredno možnost vplivanja na oblikovanje okvirov delovanja po letu 2015 s podpiranjem trajnostnega razvoja pri ljudeh vseh starosti.
- Nacionalne ravni socialne zaščite zagotavljajo dohodkovno varnost in dostop do bistvenih storitev, ki zmanjšujejo revščino in neenakosti v vseh življenjskih obdobjih ljudi.

## Uvod

Medtem ko svetovno prebivalstvo nenehno raste, se tudi hitro stara. Napredki na področjih zdravstvenega varstva, prehrane, higiene, izobraževanja in gospodarske blaginje so privedli do upadanja rodnosti, nižje stopnje umrljivosti dojenčkov in daljše življenjske dobe ter posledično povečanja števila in deleža starejših oseb. Ta trend pa se bo nadaljeval (glejte sliko 1). Do leta 2030 bo na svetu več ljudi starejših od 60 let kot otrok, mlajših od 10 let.<sup>1</sup>

Staranje populacije ni omejeno zgolj na bogate države, saj že sedaj dve tretjini ljudi, starejših od 60 let, živi v državah v razvoju.<sup>2</sup> Med 15 državami, ki imajo trenutno več kot 10 milijonov starejših prebivalcev, je sedem držav v razvoju.<sup>3</sup>

Staranje populacije predstavlja zmagoslavje razvoja, h kateremu je, kot največja svetovna donatorka, pomembno pripomogla EU. Vendar pa se odzivi na ta trend ne odražajo ustrezno v razvojni politiki EU.

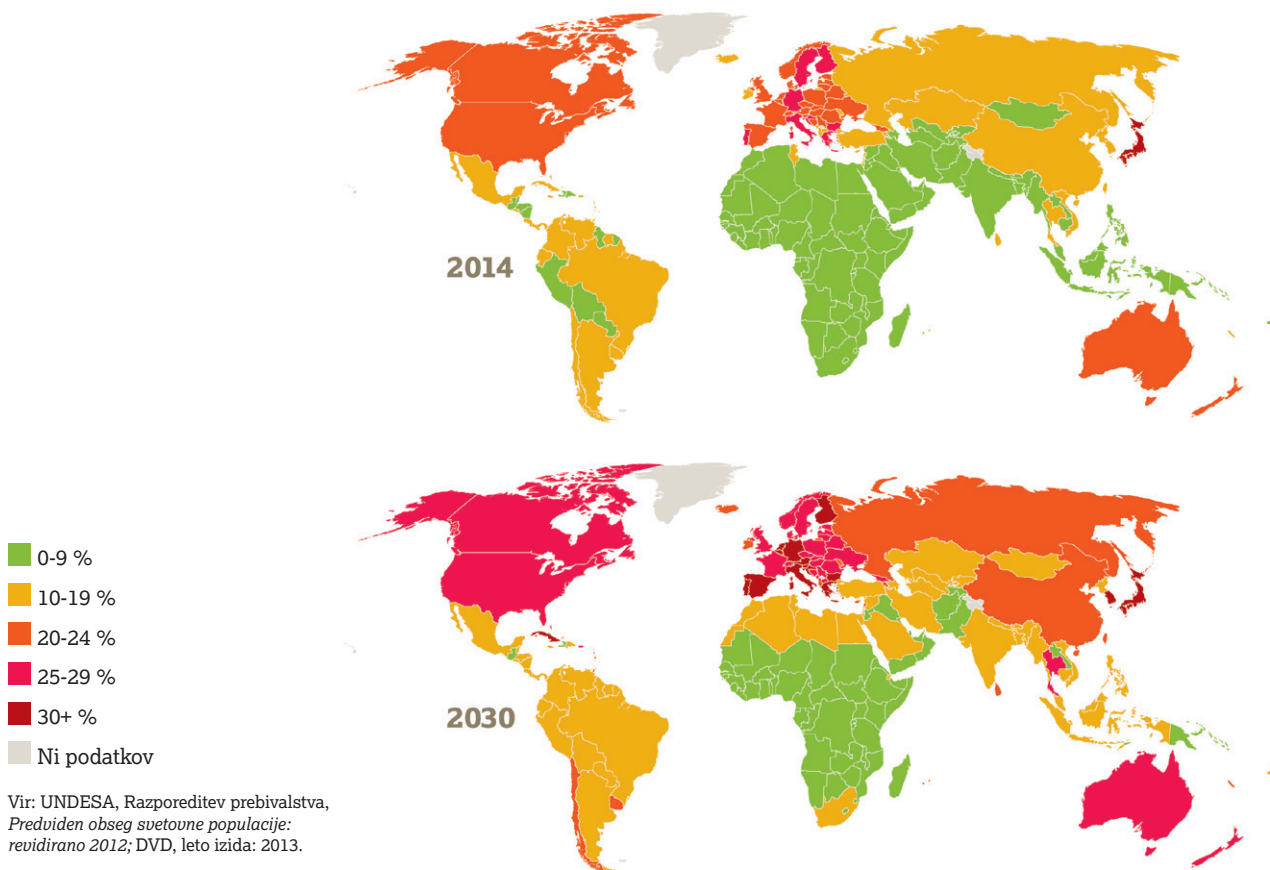
To poročilo pojasnjuje, zakaj sta odziv na staranje populacije in podpiranje pravic starejših ključni vprašanji pri razvojnem sodelovanju Evropske unije. Osvetljuje vrzeli in ponuja predloge, kako lahko EU okrepi svojo razvojno politiko.



Financira  
Evropska unija

Odgovornost za vsebino tega dokumenta nosi izključno organizacija HelpAge International, ki na noben način ne odraža stališč Evropske unije.

**Slika 1: Delež populacije, stare 60 let ali več, leta 2014 in 2030**



Vir: UNDESA, Razporeditev prebivalstva, *Predviden obseg svetovne populacije: revidirano 2012*; DVD, leto izida: 2013.

## Izzivi, s katerimi se soočajo starejši ljudje

Medtem ko vedno več ljudi po celem svetu svoja pozna leta preživljajo bolj zdravi in udobneje kot v preteklosti, se milijoni soočajo s turobno starostjo, zaznamovano z revščino, zlorabo, slabim zdravjem in izključenostjo.

### Ključna vloga v razvoju

Starejši ljudje aktivno prispevajo k razvoju, kar je potrebno prepoznati in podpreti. Na primer, številni ljudje na stara leta še vedno delajo. Nekateri zato, ker morajo preživeti sebe ali svoje svojce, drugi pa delajo, ker so se tako odločili. Starejši ljudje se z vidika vira zaposlitve močneje zanašajo na področje kmetijstva, kot se mlajše starostne skupine. Staranje 'kmetijske' populacije je hitrejše od staranja urbane in celotne podeželske populacije.<sup>4</sup>

Vendar pa so zaposlitve pogosto nezanesljive narave, zlasti v državah v razvoju, kjer mnogi starejši ljudje delajo v neformalnem sektorju, brez pogodb, zaščite ali prispevkov. Mnogi starejši ljudje opravljajo tudi neplačano dela, kot je skrb za zakonca, otroke ali vnuke.

### Visoka stopnja tveganja revščine

**»Kjer je revščina močno razširjena, se ljudje, ki vse življenje preživijo v revščini, na starost pogosto soočajo s še večjo revščino.«**

**Madridski mednarodni načrt ukrepov povezanih s staranjem, 2002, 45. odstavek**

Revščina je ena glavnih groženj blaginji starejših ljudi po vsem svetu. Raziskave kažejo, da v večini držav Latinske Amerike in podsaharske Afrike, starejši ljudje predstavljajo večino revne populacije.<sup>5</sup> V državah z nizkimi in srednje velikimi dohodki, zgolj eden od štirih ljudi, starejših od 65 let, prejema pokojnino.<sup>6</sup> Tisti, ki so brez drugih virov prihodka in so fizično nezmožni za delo ali ne pridejo do dela, zaradi starostne diskriminacije, bodo verjetneje postali ali ostali revni.

Odsotnost rednega in predvidljivega dohodka v gospodinjstvu, predstavlja tudi ključno oviro na področju izboljšanja zdravja in izobraževanja pri otrocih. Dokazi kažejo, da so univerzalne socialne pokojnine zmanjšale stopnjo revščine in hkrati koristile otrokom, ki živijo s starejšimi ljudmi, ki so običajno bolj zdravi ter obiskujejo šolo.<sup>7</sup>

1. UNDESA, Razporeditev prebivalstva, *Predviden obseg svetovne populacije: revidirano 2012*; DVD, leto izida: 2013, <http://esa.un.org/unpd/popdev/AgingProfiles2013/default.aspx>

2. UNDESA, Razporeditev prebivalstva  
3. UNFPA in HelpAge International, *Ageing in the Twenty-First Century: A Celebration and a Challenge*, New York, UNFPA in London, HelpAge International, 2012, str. 19

4. *The ageing of rural populations: evidence on older farmers in low and middle-income countries*, HelpAge International, 2014

5. Armando Barrientos A., 'Ageing, poverty and public policy in developing countries: new survey evidence' v *Social Protection in an Ageing World*, Peter A. Kemp, Karel Van Den Bosch in Lindsey Smith (uredniki), Oxford, Intersentia, 2006

6. Gorman M. in Zaidi A., *Global AgeWatch Index 2014: Insight report*, London, HelpAge International, 2014, str. 14

7. Samson M. in drugi, *The social and economic impact of South Africa's social security system, raziskovalna naloga EPRI št. 37*, 2004, str. 73; Martinez S., 2005, citiran v Palacios R. in Sluchynsky O., *Social Pensions Part 1: Their role in the overall pension system*, World Bank, 2006, str. 23; primer A, 2001, citirano v Barrientos A. in Lloyd Sherlock P., *Non-contributory pensions and social protection*, ILO, 2002, str. 12

## Spreminjajoče se potrebe na področju zdravstvenega varstva

Naraščajoče število starejših ljudi je privedlo do povečanega pojava nenalezljivih bolezni kot so rak, bolezn srca, sladkorna bolezen in demenca, ki imajo nesorazmerno velik vpliv na populacijo starejših ljudi. V državah z nizkimi in srednje velikimi prihodki, je med smrtnimi primeri zaradi nenalezljivih bolezni, kar 71 % takih, ki so stari 60 let ali več.<sup>8</sup> Preobremenjeni zdravstveni sistemi, zlasti v državah v razvoju, se soočajo z izzivom zadovoljevanja vse bolj kompleksnih potreb rastoče populacije starejših ljudi.

## Diskriminacija starejših žensk

Ženske predstavljajo večino starejših ljudi, in sicer 54 % tistih, starih 60 let ali več. Razmerje pa se z višjo starostjo še povečuje, saj je med osebami starih 80 let ali več, 62 % žensk.<sup>9</sup> Ženske, starejše od 50 let, predstavljajo skoraj četrtino svetovne ženske populacije.<sup>10</sup> Tako ženske kot moški se v starosti soočajo z diskriminacijo. Vendar pa se ženske s tem soočajo nesorazmerno bolj pogosto. Po tem, ko so vse življenje diskriminirane zaradi svojega spola, se soočajo še z diskriminacijo zaradi starosti, vključno s slabšim dostopom do plačanega dela, izgubo moči odločanja v družini in izgubo premoženja, kot tudi povečanim tveganjem za nasilje in zlorabo<sup>11</sup> (preberite zgodbo gospe Nziku). Posledice vse večje diskriminacije skozi čas so lahko uničujoče.



Jeff Williams/HelpAge International

### Zgodba gospe Nziku

»Pred dvema letoma, kmalu po smrti mojega moža, sem prejela grozilna pisma. Pisma so prihajala ponoči, v temi. Puščali so jih pred hišo, ob steni in tako nihče ni vedel, kdo jih je poslal. Mnogi ljudje menijo, da ženska postane čarovnica, ko se postara. Tega ne razumem! Sedaj sem stara in nekaterih stvari ne zmorem – kako bi se potem lahko nenadoma spremenila v čarovnico!«

*Nziku, severna Tanzanija*

8. United Nations, *Prevention and Control of Non-communicable Diseases: Report of the Secretary-General*, 2011

9. UNDESA, Razporeditev prebivalstva, *Predviden obseg svetovne populacije: revidirano 2012*; DVD, leto izida: 2013

10. UNDESA, Razporeditev prebivalstva

11. Gorman M. in Zaidi A., *Global AgeWatch Index 2013: Insight report*, London, HelpAge International, 2013, str. 7; UNFPA in HelpAge International, *Ageing in the Twenty-First Century*, str. 28

12. Albone R. in drugi, *Older people count: Making data fit for purpose*, London, HelpAge International, 2014, str. 1

13. UNDESA, Razporeditev prebivalstva, *Predviden obseg svetovne populacije: revidirano 2012*; DVD, leto izida: 2013, Mortality data

14. Samman E. and Rodriguez-Takeuchi L.K., *Old age, disability and mental health: data issues for a post-2015 framework*, ODI Background Note, 2013

15. Celoten seznam, poročila o državah in drugi podatki na voljo na naslovu: [www.helpage.org/global-agewatch](http://www.helpage.org/global-agewatch)

16. [http://eu-un.europa.eu/articles/en/article\\_14560\\_en.htm](http://eu-un.europa.eu/articles/en/article_14560_en.htm) (10. oktober 2014)

17. European Consensus on Development (2006/C 46/01), 2006; Poročilo Evropske komisije (COM(2011) 637, končno) 'Increasing the Impact of EU Development Policy: An Agenda for Change', oktober 2011 in pripadajoči zaključki Sveta, maj, 2012.

18. Poročilo Evropske komisije, 'Gender Equality and Women's Empowerment in Development Cooperation' (COM(2007)100) in pripadajoči zaključki Sveta, 2007; EC Staff Working Document (SEC(2010)265) EU Plan of Action on Gender Equality and Women's Empowerment in Development 2010-2015

19. Poročilo Evropske komisije, 'The EU Role in Global Health' (COM(2010)128) in pripadajoči zaključki Sveta, 2010

## Kako se vidik staranja odraža v razvojni politiki EU?

Zadnjih 15 let je razvojna politika EU močno temeljila na Razvojnih ciljeh novega tisočletja (RCNT). Razvojni cilji so odigrali pomembno vlogo pri zmanjševanju ekstremne revščine in lakote. Vendar pa le-ti niso bili zasnovani tako, da bi upoštevali obsežne demografski spremembe, ki se odvijajo. Pristop, ki ni v zadostni meri temeljil na človekovih pravicah in ozka usmerjenost nekaterih RCNT v osnovno izobraževanje, umrljivost otrok in zdravje mater, že v samem začetku izključuje starejše ljudi.

Nadalje, mnoge raziskave na prebivalstvu, s pomočjo katerih se meri napredek razvoja, ne vključujejo oseb, starejših od 49 let. Na primer, raziskave o nasilju nad ženskami le redko zajemajo podatke oseb, starejših od 49 let.<sup>12</sup> To pomeni, da je vsaj tretjina življenja žensk spregledana.<sup>13</sup> Pomanjkanje podatkov o skupinah starejših ljudi otežuje soočanje s starostno diskriminacijo oziroma oblikovanje celostne slike o napredku pri doseganju RCNT.<sup>14</sup>

Svetovni indeks staranja (Global AgeWatch Index), ki ga je leta 2013 pripravila organizacija HelpAge International, dokazuje, da sta zbiranje in analiza mednarodno primerljivih podatkov o starejših ljudeh, možna. Osvetljuje vrzeli v mednarodnih bazah podatkov in napredek na področjih, ki jih je mogoče meriti.<sup>15</sup>

**»Spremljanje nesorazmerij bo zahtevalo dodatno razčlenjevanje podatkov glede na prihodek, spol, invalidnost, starost, kraj bivanja kot tudi na različne etnične in druge družbene skupine.«**

**Evropski komisar za razvoj, Andris Piebalgs, v svojem govoru na srečanju odprte delovne skupine ZN na temo trajnostnih razvojnih ciljev, v New Yorku, 5. februarja, 2014.<sup>16</sup>**

Starejši ljudje so posledično nevidni tudi znotraj krovnega okvira razvojne politike EU. Človekove pravice in vključujoč model razvoja predstavljata pomemben element Evropskega soglasja o razvoju in okvirov politike Agende za spremembe.<sup>17</sup> Vendar pa te politike ne upoštevajo staranja populacije in posledic tega. Poleg tega, se politike EU, ki spodbujajo enakopravnost spolov in opolnomočenje žensk v razvojnem sodelovanju, osredotočajo zgolj na zgodnejše obdobje življenja žensk.<sup>18</sup> Medtem ko se globalna zdravstvena politika EU dotakne problema staranja populacije in prepoznava potrebo po reševanju problema nenalezljivih bolezni, ne ponuja nobenih natančnih priporočil, kako to storiti.<sup>19</sup>



Organizacija HelpAge International starejšim ljudem pomaga uveljavljati svoje pravice, se soočiti z diskriminacijo ter premagati revščino, in tako živeti dostojno, varno, aktivno in zdravo življenje.

*Poročilo so pomagale oblikovati naslednje podružnice organizacije HelpAge EU: Age Action Ireland, Age International, HelpAge Germany, HelpAge International Spain, Slovenska filantropija, World Granny in Život90.*

Evropsko predstavništvo  
HelpAge International  
Avenue D'Auderghem 22-28  
1040 Bruselj, Belgija  
Tel +32 (0)2 740 2711  
Fax +32 (0)2 740 2720  
euoffice@helpage.org

HelpAge International  
PO Box 70156  
London WC1A 9GB, UK  
Tel +44 (0)20 7278 7778  
Fax +44 (0)20 7387 6992  
hai@helpage.org  
**www.helpage.org**

Registrirana dobrotelna organizacija,  
št: 288180

Pripravo poročila koordinirala: Ellen Graham,  
politični svetovalec EU, HelpAge International

Avtorica slike na naslovnici: Joanne Hill/  
HelpAge International

Oblikovanje: TRUE [www.truedesign.co.uk](http://www.truedesign.co.uk)

Vse pravice pridržane © HelpAge  
International 2014

Delo je zaščiteno z licenco Creative Commons  
– Priznanje avtorstva – Nekomercialno 4.0  
International <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>

Katerikoli del publikacije je mogoče deliti  
brez dovoljenja, in sicer za neprofitne in  
izobraževalne namene. Jasno priznajte  
avtorstvo organizacije HelpAge International  
ter nam posredujete kopijo ali povezavo do  
dokumenta.

**ISBN 978-1-910743-12-6**

20. Nagovor generalnega sekretarja na  
Mednarodni dan starejših, [www.un.org/sg/statements/?nid=8075](http://www.un.org/sg/statements/?nid=8075) (10. oktober 2014)

21. Resolucija Evropskega parlamenta (2012/2289 (INI)), Milenijski razvojni cilji – opredelitev okvirov delovanja po 2015, junij 2013

22. Sporočilo Evropske komisije COM(2013)92), 'A Decent Life for All: Ending poverty and giving the world a sustainable future', februar 2013

23. Sporočilo Evropske komisije (COM(2014)335), 'A Decent Life for All: From vision to collective action', junij 2014

24. Sporočilo Evropske komisije (COM(2012)446), 'Social Protection in European Union Development Cooperation', avgust 2012

25. Nacionalne ravni socialne zaščite, priporočilo 202, ILO, junij 2012. Za ogled primerov, kako države izvajajo projekt socialne pokojnine in vpliv na dobrobit starejših ljudi, obiščite [www.pension-watch.net](http://www.pension-watch.net)

## Kakšne priložnosti so na voljo sedaj?

*»Agenda razvoja po letu 2015, Združenim narodom in državam članicam, ponuja zgodovinsko priložnost za okrepitev pravic in vloge starejših ljudi v družbi kot sestavni del zaveze, da 'na nikogar ne bomo pozabili'.«*

Generalni sekretar ZN, Ban Ki-Moon, 1. oktober, 2014<sup>20</sup>

Razprava o tem, kakšen globalni okvir bi moral slediti razvojnim ciljem novega tisočletja, je že v polnem teku in se bo leta 2015 še okrepila. Dokazi kažejo na vse večjo ozaveščenost med inštitucijami EU pri oblikovanju okvira trajnostnega razvoja po letu 2015, glede staranja populacije, kar se odraža v številnih prispevkih EU pri oblikovanju načrtov po 2015:

- Resolucija Evropskega parlamenta iz leta 2013 izpostavlja ranljivost starejše populacije in pomen socialne zaščite, vključno s pokojninami.<sup>21</sup>
- Februarja 2013 je Evropska komisija v sporočilu 'Dostojno življenje za vse: Konec revščine in nudenje trajnostne prihodnosti' osvetlila problem globalnega staranja kot nov izziv z vidika razvoja.<sup>22</sup>
- Dopolnjeno poročilo iz junija 2014 osvetljuje pomen razčlenjevanja podatkov ter navaja, da mora biti populacijska dinamika vključena v vse cilje, zajete v okviru po letu 2015.<sup>23</sup>

Drugi pomemben korak, ki ga je leta 2012 naredila EU, je bilo sprejetje Poročila o socialni varnosti v razvojnem sodelovanju ter nadaljnjih sklepov Sveta.<sup>24</sup> Poročilo opisuje, na kakšen način bo EU podprla razvoj in širitev sistemov socialne zaščite v partnerskih državah. Podpira koncept nacionalno opredeljenih ravni socialne zaščite, ki vsem ljudem zagotavljajo dohodkovno varnost in dostop do osnovnih storitev z namenom zmanjšanja tveganj in ranljivosti skozi vse življenje.<sup>25</sup>

Ta pozitiven razvoj dogodkov je treba še bolj vključiti v prihodnje razvojne politike EU, še posebej pa njene zaveze v procesih v obdobju po letu 2015.

## Zaključki in priporočila

Mreža organizacij HelpAge Evropske unije poziva EU, da gre v korak z demografskimi spremembami ter v svojo razvojno politiko in programe vključi ljudi vseh starosti, z namenom spodbujanja blaginje vseh ljudi ter to podpre s finančnimi zavezami.

### EU in države članice pozivamo, da se dogovorijo o zavezah v okviru obdobja po letu 2015 z namenom:

- razvoja kazalnikov, ki odražajo realno sliko življenja starejših ljudi, oblikovano na podatkih, razčlenjenih po spolu in starosti, brez zgornje starostne omejitve.
- zagotavljanja, da je ta okvir zasnovan na principih človekovih pravic, vključno z univerzalnostjo, enakostjo, udeležbo, opolnomočenjem in odgovornostjo.
- implementacije nacionalnega univerzalnega sistema socialne zaščite, vključno z ravnmi socialne zaščite v vseh državah.
- vključevanja univerzalnih in ustreznih ciljev na področju zdravstva, ki zajemajo vse starostne skupine, za odpravo zdravstvenih težav ljudi v starosti, vključno z ločenim, samostojnim ciljem glede neprenosljivih bolezni, ki se osredotoča na preprečevanje, zdravljenje, obvladovanje bolezni in oskrbo.
- zagotavljanja, da zaveze glede enakosti spolov in opolnomočenja žensk izrecno vključujejo in prepoznajo 'ženske vseh starosti'.

### Odbor Evropskega parlamenta za razvoj pozivamo, da zagotovi vključenost ljudi vseh starosti ter da je ta pristop vključen v razvojno politiko EU kot tudi njene širše zunanje ukrepe:

- Upoštevajte vidik staranja in njegovih posledic v vseh poročilih EU, ki se nanašajo na razvoj.
- Evropski komisiji in Svetu posredujte pisna in ustna vprašanja o vključenosti starejših ljudi v razvojno sodelovanje.
- Organizirajte razprave in bolj podrobno raziščite vprašanja staranja in pravic starejših ljudi.
- Na lastno pobudo oblikujte poročilo na temo staranja in razvoja.
- Spodbujajte prizadevanja EU pri vključevanju vidika staranja v okvir po letu 2015 ter podprite njihovo izvajanje.

**Pozivamo Evropski parlament, Evropsko komisijo in države članice EU, da se zavzamejo za izvajanje nacionalnih minimalnih ravni socialne zaščite in v celoti podprejo izvajanje Socialne zaščite, opredeljene v Sporočilu razvojnega sodelovanja EU iz leta 2012.**